

1840

Rev. ST. G. (Carnelle)

Supplemento a L'ESPERANTO

LA PATRJE LADINE

Riviste pa-l Friul, Čarnë, Dolomitis da l'Adi], e Čantón Grišón

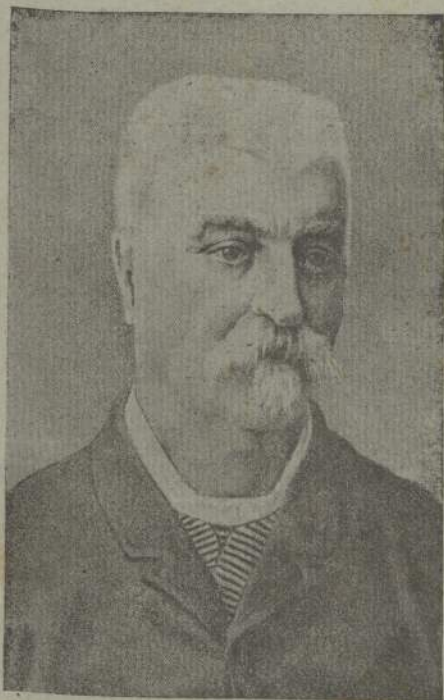
Ladina Patruio, revuo por Friul-, Karn-, Dolomit-, Grizon-lando

Abonamént a 4 numars 4 franks — Ĕstero 5 franks — Abono por 4 N-oj, eksterlande 5 Fr.

Direcĵón: BOLONE (Bologna - Itallando), Via de' Gombruti 5.

An I. - N. 2

Setenbar 1921

SEF. NANDO DEL TORE

di Románs dal Lujinc (14-5-1815 — 12-4-1894) il pluĵ kostánt kultór de proĵe furlane ke l'ha dat fur il «Kontadinel» par 39 ajns dal 1856 al 1894.

Abonamént a 4 numars 4 franks.
Sostenitōrs almanko 10 franks.

Keĵ ke no han mandát l'abonamént
e son preác di manda-lu al pluĵ prest.

La mañere pluĵ simplic e ĵe ke de
kartuline-vatĵe. Anticipadis gracĵis.

I Sostenitōrs e vĵodarán stanpát il
lór non t-al proxim numar.

Keĵ ke no intindin abona-si e son
vivamentri preác di rikonseñd al pu-
stin kest numar, e magari anĉe il pre-
cedent. Traskuránd di ĉoli-si kest picul
distúrb si daneĝe une vore l'amini-
stracĵón de riviste, seĵ financia-
mentri seĵ prokuránd pĵárdite di tinp.

Resumo de la artikoloj redaktitaj en lingvo friula

Per la ĉerfartikolo, titolita *Aŭtonomio*, oni informas, ke komenciĝas en Friullando serioza movado por la administra unuiĝo de la provincoj Udino kaj Gurico en solan regionon, kiu devas havi propran leĝdonan parlamenton sam' kiel sub la Patriarkeco de Akvilejo. La iniciatintoj de la movado intencas unue klopodi por ke la administraj aŭtonomioj, kiujn la Gurikaj Gradiska provinco ĝuis sub la Aŭstria regado, etendiĝu ankaŭ al centra kaj okcidenta Friullando, kiu havas sian historian ekstreman limon laŭlonge rivero Livenco. Tiu regionalista movado devas esti subtenata kaj firmigata per la uzo de friula idiomio. Ĉiuj oficistoj, venonte, devas esti naskiĝintaj en la regiono aŭ bone koni la lingvon kaj la spiriton de la lando. Formiĝas nova partio, kiu subtenas la unuiĝon de ĉiuj veraj Furlanoj en solan Faskon celantan la administran aŭtonomion kaj la unuiĝon de la regiono en sola korpo. Friulio devas nepre aparteni al la Friulanoj.

La dua artikolo donas instrukciojn sur la maniero kolekti la nomojn de la bestoj kaj la kreskaĵoj de Friullando.

La milito revekigis en Italujo la antikvan industrion de la kolekto de kreskaĵoj uzataj por kuraciloj, aromatoj kaj parfumoj. Tiu industrio antaŭ la milito estis preskaŭ forlasita en Italujo ĉar la produktaĵoj estis enportitaj el eksterlando. Oni donas informojn kaj instrukciojn kaj oni instigas la Ladinojn sin dediĉi al tiu eta industrio, kiu povas konservi al la lando bonan nombron da kamparanoj nun devigataj elmigri por provizi la vivrimedojn. La diverseco de la klimato kaj de la medioj, en kiuj kreskas la vegetaĵoj (de la maro, tra la marĉoj, la vastaj senakvaj kaj akvumitaj ebenaĵoj, la montetoj, la valoj, la arbaroj, la altebenaĵoj, ĝis la plej altaj montoj) la konsekvenca mulnonbreco de la specoj certigas ke tiu industrio povas flori ĉe ni.

La artikolo pri *Rondiranta Ekspozicio* subtenas ke oni uzu kelkajn el la multnombraj vagonoj, kiuj kuŝas neuzitaj sur la reloj de la stacidomoj de Friullando, por aranĝi ekspozicion de la lokaj produktaĵoj de la tero, de l'industrio kaj de l'arto, celantan konatigi tiujn produktaĵojn al la diversaj distriktoj de la malgranda Patrujo, kiuj vivas preskaŭ apartigitaj unuj de la aliaj. La ekspozicio povas esti daŭra, viziti ĉiujn staciojn de la reto Ladina kaj ĝi iom post iom pli grava, per aldono de novaj vagonoj.

En la *Galerio* de la famuloj oni donas la liston de la verkoj de lingvisto prof. Teodoro Gartner, kaj oni pritraktas resume la sciencan karieron de Graciano Vallon, kiu de 38 jaroj esploras diligente la morojn de la birdoj, kiuj vivas aŭ tramigras nian Patrujon. Lūizo Gortani estis botanikisto kaj folkloristo.

Oni donas la komencon de traduko de disertacio de Bologna profesoro Georgo Del Vecchio, kiu traktas pri la Grizona kantono precipe laŭ lingva vidpunkto. En la venontaj kajeroj ni donos alian artikolon de l' sama verkisto pri sama temo tradukita en Esperanton.

LA PATRJE LADINE

An I. - N. 2

(LADINA PATRUJO)

Setenbar 1921

Abonamént a 4 numars 4 franks — Èstero 5 franks — Abono por 4 N-oj, eksterlande 5 Fr.
Aministracjón: BOLOÑE (Bologna - Hallando), Via de' Gombruti 5.

A Û T O N O M I E.

Tal sfűej di Gurice *La Libertät*, da l' 11 jujń e dal 2 luj, si pűedin lej doj artikui intitulac; *Il Friul daj Furláns e Aűtonomie*, i kűaj dimostrin ke la vűj de « Patrje Ladine » e dal « Tejűr de lenge furlane » no jű pluj iűolade.

Unión de famee furlane in un sűl kűarp pulitik; konservacjón de aűtonomie provincjál ke il Friul orientál al ġoldeve sot l' Aűstrje, ed estensjón de stese al Friul di mjec ed occidentál ke skuűarán formá un' únike reġón aministrative kul propri parlamént kome al tinp dal Patriarkăt di Akűilee, e jű la aspiracjón imedjade di oűi vűr Furlán.

Si ű kostituűt kun keste direttive un agrupamént di zovins de intindin inicjá une kurint di idűjs e jűolzi une acjón in harmunie ku la tendence ke si acűtűe tes veűis e űovis provincjis d' Italie. In parlamént il Deputăt Trentin de ġaspari l' ha sustiűűd l'aűtonomie di ke reġón. Un notevul movimént aűtonomiste si jűvolc in Sicilje e pluj specialmentri in Sardeűe (Prof. Pilia *L' autonomia sarda*, Tusacciu Ant. *Il movimento per l' autonomia sarda* in « Comunismo » II, maj 1921) ke al si ű esplikăt kű la fondacjón dal « partit Sardaűűl di acjón » ke al l' ha par moto: « Soj e Libars ». In Sicilje da un pűec si kultivin direttivis análogos.

Al varűs dovut saltà fűr prest un ġornál setimanál skrit eskluűivamentri in furlán, ke al doveve propuűá kestis idűjs e uni i Furláns sot un' únike bandere, kűalunkűe e sej la tinte dal kredo pulitik ke han vűt fin kumó.

La lote si skomencará ku lis prűsimis elecjűns aministrativis, e il űanp al skuűará dividi-si in dűs pare: di une bandű ke son par il dispűardimént de nestre race e ke riteűűn ke i Furláns e devűn sej in eterno daj interdűc o sot tutele; di ke altre i vűrs patrióc, ke si diűmovin de sekulár rinuncje a sej parűns di sé stes, ke ke űelin konservá la purece de proprje race salvan-le da altris inbastardiműe, ke űelin sparaűá al Friul űovis tremendis kalamitűc, ke pensin ke i Ladins e formin une sole stirpe da l' Adriatik al San ġothárd e ke, kűanke al veűará il momént e la picule nacjón sará al kűs di rűűi-si da sé stese, e dovará űesá kűalunkűe tutele fűreste.

Un principi fundamentál ke si skuűe meti par bafe dal nestri edifici unitari nacjónál a l'ű kest: *La riġeneracjón daj Furláns (e daj Ladins) e deri sej*

ôpare daj *Furlâns stes*. Il proletarijât al ha pudût emanâpa-si kûanke al ha vût fiducje in sé stes e l'ha provjodût besôl aj kâf sjej e no si é afidât a protetôrs estrâneos o di altris klasis. Kest tant al devi servi-nus di régule. I furistîrs no dovaresin podé jentrâ t-es socjetâc furlanis ke in kûalitât di socjos agregâc e maj vê kârikis. E kusi t-aj inpjegos publiks, tant daj komûns ke des provincjis non dovaresin sej amitûc altri ke Furlâns o Ladins.

T-aj artikui citâc si dif oportunamentri ke la » Patrje Ladine » no dovarés limita-si al çanp spirituâl, leterari e lingüistik ma ançe tratâ de part pulitike. L' é kel ke si intind di fâ, però tiñind-si sinpri su lis gênerâls.

L' é dit ançe in kej artikui, ke la direcjón des aministracjóns (e kûindi tant plu j'ju inpjegâc ke devin 've rapûarc diréc kul publik) e devi sej aseñade a Furlâns ke koñosin la nestre índule, lis nestris tradicjóns, i nestris bîfujîns. O sin plu j' ke d' akordo e o azonzín ke la kûestjón si risólv aûtomatikamentri kûanke la lenghe di ufici e sarâ la furlane, e kûanke il publik fin di hûe, sence spjetâ domân, t-aj rapûarc kun inpjegâc di kûalunkûe ufici, kun órganos dal guvjâr, kun prelâc, kun profesôrs, kun mestris, no l' uşará ke la proprje lenghe. Alore i mestris natîvs di altris paîs, ke han operate une vere invaçjón dal Friûl laşând i nestris a bati la lune, e skûñarân o inparâ a fone il furlân o fa fagót, e lá a inseñâ t-es lor kontradis ke han ançe plu j' des nestris bîfujîe di istrucjón e di edukacjón. A kest si ha di viñî apene ke la part plu j' koşjént ed evolude daj Furlâns e kapidá ke il prin pas pe salvece de picule Patrje l' é kel di klamá in honôr la lenghe ke jé la çarte di rikoñosimént, il pasepûárt, la fîjnumie, l' áñime stese de Nacjón. Ma parcé ke si afermi kest, bîfujîe skomencá dal sej konvînc ke il furlân prime di dut no l' é un dialét talján ma un lengâc indipendént de lenghe di Dante, e ke se savarin kultiva-lu, al podará viñî la lenghe uficjâl di dute la Ladinje a preference di kûalunkûe altri dialét de famee reto-romance.

Ke il ladín al sej indipendént da kûalunkûe altre lenghe neolatine la şjence e ha dimostrâd da cinkûante ajîns, e no l' é di maravea-si se troş no koñosin o e konbatin ancímó keste konkûiste de filologîe romance. Però la kuşjence popolar e veve sintûd e prefağît kest, fin dal 1560, kûanke il Bîfrun al publiká il *Ñûv Testamént* in ladín, val-a-dî za da plu j' di tre sékui. E il popul daj Grijóns no l' ha plu j' dubitât ke la so e sej une vere lenghe indipendént.

Dunçe intôr la lenghe si inpernje la dople kûestjón de nacionalitât e de unitât ladine. » *Lenge, kulture, tradicjóns e son ju elemênc ke koóparín a formâ t-al popul la kuşjence di une individûalitât ke si diferencje da ke daj agrupamênc di int ke la çerçenin* »: kusi al si esprim il Prof. Pjersilveri Lajkt t-al so mañifik diskórs su l' *Unitât di lengâc e di çiviltât in Friûl* (Socjetât Filológike 1920).

Un' últime konsideracjón e jé ke ançe i kapos supréms des dôs arcîdióçefis

e des dióceſis furlanis e dovaresin sej, se no in-bote furláns, almanko fin dal preſjint ben inbonbâc de lenge e dal spirt dal nestri popul, e alore no si asistarés pluĵ al trist ſpetakul dal bando de lenge furlane da la glesje dal Friul centrâl kul konplaſjint konſenſo dal klero, mentre il Slovén al é ſinpri pluĵ tiñat in honôr t-e predikacjón, t-e dutrine, t-al cânt religiôſ.

La protecjón di kuj t-e arcidióceſi di Gorice al ĝold il Slovén e zove anče al furlán. I predis dal Friul orientâl no ſopũartaresin ke il lór arciveskul l' iñorás la lór lenge. Kũanke l' orgój nacjonâl dal klero dal Friul di lá dal klap al si estindará a duĝ i Furláns, la kaũſe de nestre picule nacjón e vará fat un bjel pas indenánt.

Par une rakolte di nons furláns di plantis e di anemai.

Ančemo dal 1844 l'abât Nard Brumát al publiká t-aj *Ac de Societât Agrarje di Gurice* un proſpjét di nons dilaetâi dal teritori di Mofalkón, (kũindi bijiáks) e furláns di oĝec naturai; dal 1854 il benemerit prof. Dree Pirone al publiká lis *Vôs Furlanis ke ſiñifikin plantis e animâi*, t-al 1862 *Il Vokabulari botanik furlán* e t-al 1871 il *Vokabulari zoologik e botanik furlán* kome apendice dal *Vokabulari ĝenerâl furlán* da l'abât Jákopo.

Altris nons vernakuj si čataresin faĵind il ſpotĵo di dutis lis publikacjóns des ſoçjetâc agrariis di Gurice e di Udin, e di kes de Societât Alpine. Biſuñe konsultá lis *Arifuñe* dal Valón, dal Giljoli, e dal Salvadori, par i nons di uče, *I peš de l'Italje* dal Canestrini, une memorie ſuj peš di age dolce dal Friul, la ſerje dal lunari *Il Kontadinel* di Del Tore, un librút dal veterinari Tite Romano su lis hjarbis furlanis di foraĝo, anče la *Flore de Čarñe* de l'inženir Viĝi Gortán, il vokabulari dal dialét Triestin e paj nons beluněſ il vokabulari di kel dialét dal Nazari e lis memorjis dal Prof. Etoſe De Toni, e kũalki altre memoriute o artikul.

L'apónt ke l'é stât fat al vokabulari dal Pirone e ke si pō estindi pluĵ o manko a duć keſč lavôrs, l'é kel di no precijá in ce teritori ke al reñe un determinât non vernakul, kũindi al é ančemo un mont če fa su keſt raũárd t-al teritori furlán, e ſpecje a la periferie dulá ke il ladin al va inkroſand-si kul venet o dulá ke al pase ad altris varietâc ladinis e tant pluĵ dulá ke al ricěv influence slave o todesče.

O đin lis normis par rakolzi i nons daj oĝec naturâi daj doĵ reños, ma nus prem di oſervá ke ſkopo principâl di keſt lavôr no-l dovarés sej ke-l di elenká nons, ſuj kũaj ju filólogos e ju etimologiſč e vedin di fâ lis lór eſerčitacjóns, ma al dovarés sej nacionalistikamentri pluĵ alt, pluĵ nobil, e tál ke al

dovarés invojá un majôr numar di patrióc a keste ópare a la püartade di duć keĵ ke san tiñi la pene in man. Skopo principâl de rakolte al sarés kest: furni aj futûrs gramatiks il materiâl par rigavá da kesć vokábui kel, ke t-e future lenge leterarje ladine (o almanko furlane), al dovará sej preferît par indiká kun precijón tál, da garegá kun la nomenklature šjentífike, une determinade specje animál o veġetál.

Si noti ben ke kest lavôr no l'é stât fat nanće p-e lenge taljane e ke si va a kest rañârd sinpri a la űarbe, benké i libris skolastiks, kopjand-si un da l'altri, e han un pók a la volte pes specjis pluĵ divulgadis e koñošudis mitât un fregul di ordin.

Rakolte daj nons di veġetái:

Kuj ke l'intind kolaborá, ke al si furni-si di bleks di čarte pók su pók jú kome kartulinis postáls. Di oñi hjarbe ke al rieš a inpará il non interrogánd pluĵ personis dal lûk, ke al čoli un ramût kuj flôrs, e se si trate di un arbul une cime kun fűeĵs jvilupadis, ke al fajĵ doj tajs t-un blek e ke l'inpiri la čartute, su la kuál al vará skrit il non vernakul e il non dal paĵ dulá ke l'é dât kel non. Al pó azonzi lis oservacjóns ke al krôd, altris nons uĵác t-aj paĵ vicins, e il propri non. Al podarés notá anće lis proprietác medicináls de hjarbe e la mañere di uĵa-le. Rivât a čaĵe ke al meti i kanpjóns fra ġornái, ke al poj parĵore une bree e un pěj, ke al manteñi il faš in lûĵ sut e dulá ke kor l'ajar, e dopo 2-3 dĵĵ ke al gambi la čarte. In pók tinp i saġos sarán sečác skuaĵi duć. Si konservarán in sfűeĵs suc fin al momént (in decembar dal 1922) di spedi-ju a la persone ke si inkarikará di fa il spotĵo di duć i nons e des oservacjóns. Se no si anuncjará la persone ke asúm kest inkarik, e provjodará la redacjón de « Patrje Ladine ».

Keĵ ke varán mandât un numar pluĵ grand di nons e ke varán operât kun pluĵ dilġgence, ricevarán un premi in relacjón aj mĵec di kuĵe podará disponi la Riviste.

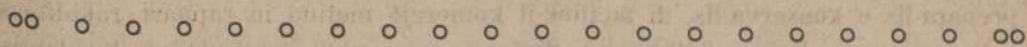
Rakolte daj nons deĵ anemái.

Par kest reño o vin za o almanko o sperin di vė t-al apaĵionât naturaliste Gracĵán Valón kuj ke al si čolará l'inkarik di koordiná il lavôr.

O proponin kest sisteme:

Ke l'eĵimjo naturaliste, ke al ha mans in paste, al prepari un elenko sistematik di dutis lis specjis (e varĵetác, se si trate di anemái domestiks) ke han in altris lengis o dialéc un non volġâr o popolâr. Oñi specje e püartará un numar progresĵv. Al sará ben ke anće lis klasis, ju ordins, lis famėĵs e püartin il numar. A oñi non šjentifik al fará segűi il non o i nons vernákui koñošuc: in mančance di nons furláns par i peš di mâr meti, par mûd di eĵempli, i nons doprác a Viñeĵie e a Triést; azonzi nons dialetái di reġóns

Ojeladōrs, ċacadōrs, pešcadōrs, alevatōrs a l'òpare par l'honōr de picule Patrie! Mediánt la diligençe e il lavōr daj singui si podarà servi di efenpli e inseña a la grande. Il pacjént kompilatōr da l'òpare al seňalarà i kolaboratōrs ke mertarán un premi. Vadjal ben?

Ultin herbosiste l'é stāt, par kel ke o savín no, Gracján Frijót di Rašēd (Spilinbérġ) müart za 15 ajñs, ke al fajeve medjánt lis hjarbis, mediġinis būinís küin-

tri duč i mǎi, e ke al subí anče un proçes par l'efercici abusiv de art mèdike.

Aùgurin-si ke kùalki letör nus furni-si pluž detalğadis e precijis noticjis su l'herboristarie in Friul.

Kest preanbul par di ke l'argoment a l'é di plene attialitât. Keste industrje prime de üere e jere efercitade in Italje daj Todèsks. ke mandavin i lör prodóc otiñuc ku la rakolte o ku la kultivacjón e kùindi skùaji nisùn si okupave pluž di keste partide. Nome a Solejino, a une dozene di kilòmetros a sud di Monselic, e flurive une kooperative fondade t-al 1879 pe rakolte e preparacjón des hjarbis medicinâls. Son otante faméjs kun dos-tre personis par famee, ke si okupin di kest lavôr. I rakotitörs e van kul fedêl e sobrjo musùt a fa lis lor provistis ziránd par l'Emilje, la Toskane e il Lacjo, ùardan-si nome di là doj ajñs, un daür l'altri, t-aj medéms lüks.

Ma za kùatri ajñs si fondave a Milán l'Asociacjón taljane par lis plantis medicinâls, aromátikis e altris útilis (Corso Venezia 22), ke pùblike un *Boletin* e ke si propón di fa koñosi e utilizá kestis, di protejì kes fra lis salvadjis ke son utilizábilis, di favurì la kultivacjón di kes altris, di inseñá a rakolzi-lis, prepara-lis e konserva-lis, di facilità il komercjo metínd in rapùart rakotitörs e konsumatörs. E ha publikát anče divjarsis monografiis ke deskrievin lis plantis medicinâls, e il mūd di koltiva-lis, kùej-lis, e prepara-lis.

Anče la Federacjón *Pro montibus* (Rome, Place Montecitorio 115), ke ha une secjón a Udin, une a Gurice e une a Trent, e ke je presiedude da un furlán, il Prof. Arnaldo Piút (diretör da l'Istitút di Kímike Farmacéútike e Tosikologíe de l'Universitât di Nàpuli), e propri par inicjative di kest nestri konpatriót, e ha kostituít un *Komitât naciônâl pes plantis medicinâls, aromátikis ed estrativis in Italje e Kolonjis*. Vin devánt la relacjón daj lavörs fac dal 1919, di 68 páginis e ornade di 14 taúlis ke riprodujín lis koltivacjóns di divjarsis hjarbis medicinâls. O rilevín ke fin al dicenber 1920 kest komitât al veve dàt a la lùž ben 32 publikacjóns su l'argoment.

Dut kest par viñi a la konklujón di istigá kùalkidún dal Friul e de Ladinje a méti-si a čáf par fondá t-al nestri paif keste industrje se no jé, e se esist par regola-le, mejora-le, fvilupa-le, protéji-le, e inpedí ke kul efercita-le sence prudence si sečín lis sorzinc de stese. No l'é ke di čoli su i prográms de socjetât di Milán o dal Komitât di Rome e adata-ju a la nestre stirpe, a lis nestris kondicjóns, insume di fvilupa-ju sekónd il ġenjo de nestre race.

T-al Friul e son institucjóns ke pùedin viñi in ajút de ñove iniciative e soréji-le, inkorağa-le t-aj siej prins pas.

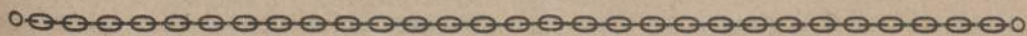
Keste industrje de rakolte, preparacjón e koltivacjón des plantis in kuestjón e podarés viñi konpletade ku la ulteriör preparacjón ka di no di kesé prodóc par fa profúms, likörs, mediġinis, širóps, konservis. Kùalki ačeno di

kestis industrijs l'é za. Si preparave in Čarñe la konserve di franbûe e ka e lá si fajin likôrs kun hjarbis dal lûk.

E za ke la regôn Ladine e konprënd lis stacjóns plu variadis des plantis da la maritime a ke de zone alpine plu elevade, kun divjarsis speciis di plantis ke si čatin nome t-e Ladinje fra kuj une vore di raritác, si podarés, se si čate l'apasjonát, rivolzi-si a lu sfrutamént des ričecis de nestre bjele flore, a rakolzi e prepará hjarbis e parc di plantis (lens, pomis, semencis) par formá herbarjos e kanpjonarjos tant pes sküelis medjis e speciáls di grikkulture ke paj istituc šjentifiks superjôrs, e ance a prepará kuj fiôrs seks oğec di ornámént (riküarc, kartulinis, püarteritrác ecc.) kome ke si ufe in Tiról. T-es stacjóns des stradis feradis alpinis al jere in voge il kostúm di vendi aj pasegîrs fiôrs fresks. Sikome viñive minacjade la distrucjón de flore alpine, il guvjär aüstriako l'ha projbit la vëndite di fiôrs fresks in dutis lis stacjóns des feradis di montaňe.

Kun kestis piculis industrijs si podarés salvá da l'emigracjón, e kúindi da l' inbastardimént, il kapo o la zoventút di un bon numar di faméjs ladinis e sigurá di vivi honestramentri a faméjs interjis.

Se o varín püest t-al numar ke al ven o darín küalki istrucjón pe rakole des hjarbis medicináls e aromátikis e la liste des plu inportantis.

Espuŝicjón kanpjonarje anbulánt o torzeone interladine.

L'é un fat ke nisún al podará neá ke i Ladins des tre secjóns: Grijón-Dolomitis-Friül e son piës ke stranîrs fra di lór e ke han bifuñe di koñósi-si reciprokamentri t-e lenge, t-aj kostúms, t-al karátar e t-aj prodóc de leterature, de art, de industrje e del terén. Anče t-al Friül stes, marine e planure, base e alte, kuline e montaňe e vivin si pó di isolaďis, e ju šganbjos no son kontinuos e regulárs.

Lis espuŝicjóns regonáls e son certamentri lis manifestacjóns plu adatadis par rimedjá a kest isolaďimént, ma t-e forme ke han vúd finore, no han

püartát il vantác defiderabil a kest raűárd. No püedin efetüa-si ke t-aj čentros plu populác kome Udin, Gurice, Pordenón, dulá ke dificilmentri un montaňul di Klaüt o di Refje o di Fôrs o un pescadör di Maràn al pó viñi-lis a viŝitá e tant manko i sküelárs daj pais plu lontáns e püedin, sot la güide daj lór mestris, viñi a vjodil-is e a inpará. Nisún Engadinés, Soresilván o Ladín des Dolomitis al si metará a fa un vjac kóstöŝ par viñi a vjodi une nestre espuŝicjón, e nisún furlán al larés a Sent a vjodi une espuŝicjón romanée.

Invece a l'okôr propri ke i Ladins e koñošin i propriis prodóc e ke si inponin a sé stes, a vantác de Patrje, di preferi i prodóc daj lór konacjonai a kej furistirs.

Al sará in véretát difícil a fa jentrá t-e mentalitát ladine la necesitát di sustiñi-si fra di no. Pär inpusibil, ma par no, dut cé ke l'é furistír l'é preferibil sot dué i ponc di viste! Kuj sá ke kul tinp no zermój un poçe di solidarjetát di race ke jé tant fvilupade ançe in popolacjóns plu j in daür di no, e ke üarin de nestre inveterade ksenofiliie, o ançemó piéj, ksenomanie.

Il rimjedi küintri ju inkonvenjenc des espojicjóns dal tipo ke l'ha finore prevalüt o *fisis* al konsist t-al inaügurá un nüv tipo: kel des *espojicjóns mó-bilis* o *ambulantis*, dirin anzi kun vokabul nestri *torzeonis*, ke vadin lór stesis a çatá il vijitátor.

No l'é di pensá ke la espojicjón e veni traspuartade dal lokál di un komún a kel di un altri kun keste scarsece di lüks e kul kosto de mano d'òpare par trasferi e disponi konvenjentementri ju oğéc t-aj nüvs lokái, tant plu j ke e dovarés sostá t-al majör numar di paif e küindi fermasi pök in öni paif.

Küale ije la solucjón plu j simplie e plu j adatade al nestri paif sparnicát in une gran distance tra l'Adriatik e il S. Gothárd?

Nu je di plu j senplic:

Servi-si daj vagóns sküaš bandonác e mjec skonküasác ke si çatin inoperof e ke starán lá par ajns in dutis lis stacjóns dal Friül.

Naturalmentri okôr ke il guvjár l'inpresti al Komitát de Espojicjón Ladine i vagóns di man in man ke kul kreši de espojicjón e okorarán. Bifjuñe komeda-ju, adata-ju, rindi-ju inter-

komunikánc. E laresin mjör i vagóns vjağatörs lungs par tre di kej des mercis ke son sustiñuc da vot rüedis invece ke da küatri e ke son bjelzá interkomunikánc, ma in mançance son bojns ançe i vagóns komúns ke podarán facilmentri viñi konzónc, trasformác, abeliç in gracje de jgrimje furlane. Al baste meti-si. Ju oğéc piçu i e delikác e sarán esponuc t-al interno dal vagón, kej granç e starán stivác t-al vagón nome duránt il vjac, mentre t-aj di j di soste e podarán sta sot une tetoe o une tende ke fjankege la file daj vagóns.

L'espojicjón e devi sej kanpjonarie nel senso ke l'espojitor al devi meti nome i diferenc kanpjóns e rakolzi lis komisjóns, e in kás specjai vendi ju oğéc, ma no ingonbrá il lüg, neçesarjamentri ristrét, kun gran küantitát di oğéc duğ konpañs, kome si fás t-es espojicjóns ordenarjis dulá ke onidun al fmire di inponi-si ku la mase.

Kel al é çarlatanefin dal küal la part sane de Ladinje e devi ben üarda-si. Tra di no, no si devi dá d'intindi, ma prejentá lis çosis t-e lór skletece, sence jgirlifs ke çolin öni serjetát.

Keste espojicjón torzeone e pó viñi inicjade in küalunküe luk dulá ke vicin si çate une stacjón di ferade o di tranváj. No l'é indispensabil ke il prin nukleo al si formi in un grües centro. Un proprietari, une kooperative di producjón, une dite, une istitucjón, une fabrike, une azjende agrikule sole o kun altris e pó disponi il propri vagón. L'espojicjón e pó 've origin in divjars lüks e dopo e podará uni-si insjeme e skomencá il zír pe Ladinje e di mar in man ingrandi-si in müd ke, küan ke, dopo un lung zír, e tornará al pont di partence e sará, si pó

di, dal dut rinovade. Si kapis ke i ogēc no podarān sej disponūc sistematikamentri, ma pluĵtōst ġeografikamentri. Oñi distrēt, oñi komún, al presentará duē ju ogēc de proprje industrje anče di nature une vore diferēt: da prodóc di mineris a formadi, o da merlēc a vins, da fotografiis a savóns, da pomis e hortajs a kūadris e prodóc de picule industrje kafalinge.

L' ē un pōk ridikul a pensā ke in un binari mtiart de stacijōn di Udin si ēati una file di vagōns kun keste espojicjōn; ma no l' ē forsi tant ridikul a imāġinā ke un tal treno origināl kun il relativ personāl di direcjōn e kustodje e i rapresentānc des ditis, kun ristorānt o altris ejercicis al si fermi kūalki di a skopo di afārs e di istrucjōn a Tarvis, a Pontebe, a Ojōv, a Pincān, a Latifane, a Cervinān, in A-kūillee ecet., e t-es stacijōn des linjis ke si van konstruind rapidamentri.

Savín ke da pōk timp il Museo di Udin l' ha vūd da la famee dal lagri-

mād pitōr e poete furlān di Fane mtiart traġikamentri su l' areoplān in Mačedonje, i kūadris, disēns e i manuskríc, e ke si esponarān in une stance apōjite dedikade a keste martir de tiere. Ij-al di sperā ke troš furlāns e veñin a vijitā keste stance, ke, se va ben, e sarā vjarte al publik počis horis de domenje? Se invece si disponesin kestis óparis in un o doj vagōns no ij-al di ritiñi ke un numar infinitamentri pluĵ grand di konacionāi e ġoldaresin dal plajé spiritūāl e dal benefici edukatīv ke ptiartin lis óparis d' art?

Kuj ke al ha i mjec, l' enerġie e la kostance di traduĵi in prátike l' idee, dato ke mēriti di vē un seġuit, ke al si met-i a l' ópare. E se kūalkidún al si metēs, ke i konpatrióc no fajin di dut par meti i bastōns fra lis rüedis sekōnd il nestri večo sisteme ke nus ha ridóc al pont di no sej parōns a čaje nestre.

Keste fevelāde e keste semencute ij-e kolade su terēn bon o fra i krec?

ČE FIGURIN!

*Čalāj-lu če ninin, če ben lekal,
ben petenāt, lustrāt e profumāt!
Ifal maj bjel? Mo ifal maj pulit?
No ifal mo pečāt k'al radi a pil?*

*Al mertarēs portāt in portantine,
kom' un antik romān, o te berline!...
Inveci al deci lū, e keste l' ē l' māl,
a pidulinis tant ke oñi mortāl!...*

*Ma spākj-al nanče ben ke veladine?
Ma fajj-al nanče ben i konplimēnc?
Če figurin di meti t-e vetrine!*

*A vjodi-lu kusi tant ben ranġjal
si lu dirēs il flōr daj posidēnc
inveci non-d' ē un'altri pluĵ splantāt!*

FABIUNCULUS.

IL LADÌN SU LA KROSERE.

Kul permès da l' aütör, ke l' ha gentilmente fatürüt anče un bjel numar di inčifjóns ke ilustrin la Ladinje Sclcare, (pe küal èose lu ringracjìn publikamentri,) o din la traducjón de Memorje dal prof. Giorgio del Vecchio, inseñant di filusufie dal dirit a l' Universitàt di Rome, ke l' è stät il prin a sustinì l' italjanitât daj Ladins Grifjóns.

La memorje e rivele des grandis veretât e par consegüence e jê stade cölte in konsideracjón anče daj Romanços, dirjars daj küaj però no ačetarin lis konklusjóns e par kest la konfutarin in dirjarsis publikacjóns. Kest studi l' ha par consegüence dät oriğine a dirjarsis polemikis ke no intindin rinorâ.

La so tesi plu j tard jê stade abrazade, scoltzind spezialmentri la part filolôgike, dal defönt Prof. Karlo Salejoni, kome anče da altris studiôs.

L' è superflüo averti ke nanče la Patrje Ladine no ačete lis konklusjóns da l' esmjo aütör. Par no, i Ladins (ke konprendin i Furlâns) no son altri ke Ladins, o overosej küalki èose di diferént — da kuj plu j, da kuj manko — da duč i altris pöpui. L' artikul l' è skrit naturalmentri par i Taljâns. La traducjón, daj vers Ladins, e deri sej lete kun spirt ladìn.

In küalki valade alpine tant di kěj ke si direjìn a tramontane, ke di kěj ke veñin vjars mjecdí, da sékui e sékui si fevele un lengác dolce ke al mantén ančemó vîv il karatar da l' antík fevelâ di Rome. Al é il lengác klamât *ladìn* o romanço, derivât a pök a pök da la lenge greze romane ke i soldác di ke citât e püartarin kun lör t-al lâ a konküistâ il mond antík e ke e ha vût une espansjón un mont plu j grande, val-a-di fin al Reno e al Danubi.

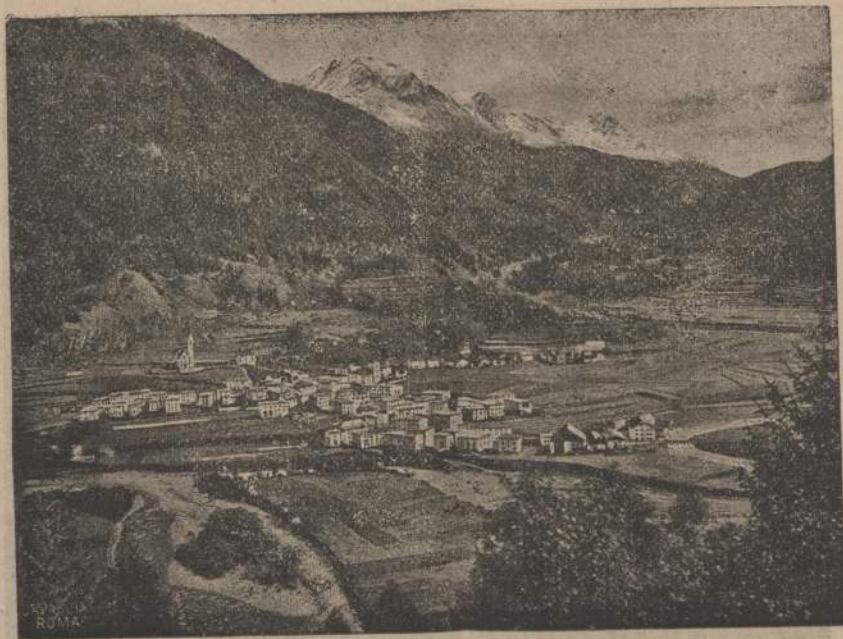
La persistence di kest idiome neolatin ke a l' ha čatât si pö dî l' ultin rifügo t-es plu j altis valadis, da pok tinp vjarzudis aj tráfikos e a lis komunikacjóns tra nacjón e nacjón (si alüd a la ferade dal Bernine o da l' Älbule), al é ben koñošüt aj filólogos, ke spezialmentri t-aj ultins cinküante ajñs lu han fat oğét di un grun di ricerčis plenis di dutrine. Okor-jal forsi riküardâ i *Sağos Ladins* kuj küaj Gracjadio Askul l' inağurave t-al 1873

l' *Arkivi glotologik taljân*, ke restin ančemó monumént no stät superât in keste materje?

Ma forsit in Italje no son konsideradis kon il dovüt interés lis küestjóns pulitikis e nacjonâls ke si lejn kul fenómeno glotologik, e lis batais ke, in diferént manjere si konbatin intör a kest: e pür si trate di afär di čaše nestre...

Kun čartis diferencis il *ladìn* o *românc* l' é fevelât in divjars paif ke dipendin da stâc diferenc: in küalki part de Svicare e plu j precijamentri int-al Čantón daj Grifjóns (Engadine, Val di Monastér, Soreselve Oberhalbstein, Val da l' Älbule, ecétare), in küalki kontrade dal Tiról meridjonâl (Val Gardene, Val di Badie, Val Venoste ec.) e anče dentri daj konfins dal Reño d' Italje, masímamentri in Friül.

Sej t-aj vokábui ke t-e sintasi e t-e kadence, kest lengác no si flontane mase kaj djaléc taljâns daj paif kunfinânc; e a la nestre orele al si presente

Panorame di Zernez (tal. Cernezzo).

kome un gracjôs dialèt, un mont pluĵ so-
meànt a la lenge taljane, e par kon-
seguence pluĵ facil a kapi-lu ke no
altris dialéc de peniĵule. Sintin kūalki
kanpjon ke in part o colin fūr da un
librūt pes skūelis elementārs da l' En-
ġadine. (*Kudeš da lektura per las
Skūolas primaras de l' Enġadina*):

*Sur lūot la ċara patrja
volājns da koūr amār
e sajmp̄er lib' ra la volājns
kun forca konservār!*

*Sejs munts e sias bellas vals
kūels dessan resundr
da libertā ed unĵn
dā paš e da bajnstār!*

*Salūd, diletta bella val
o mjeū lō natāl! (lūk)
Darċo at vec: del mūond int̄r
(di nūv, de rekao)*

*es, lū per me 'l pū, bel 'l pū ċer, (ċar
'l pū ċer del mūond int̄r!*

Né podin lašā di bande ke altre
poeĵie une vore koñošude, ke jé anċe
la ċancón preferide di dut il popul
enġadinēĵ. (*Vjōd Patrje Ladine* num
1 pag. 11).

Riktūardin anċemó kesċ gracjōĵ
vjarc dal poete di San Moric, Koradin
de Flugi (1787-1874):

Salūds romāunt̄s

« Djeū 'ns allegra! »

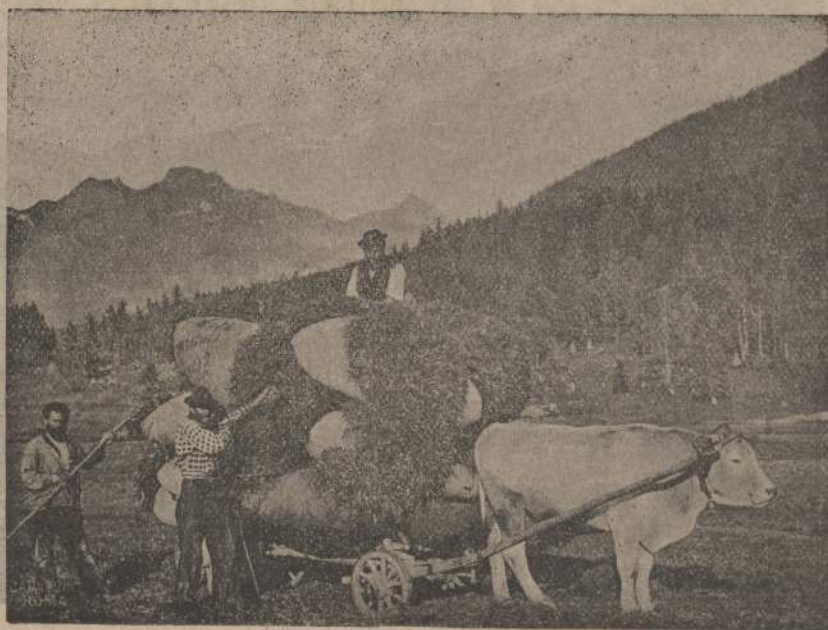
O ke bel e konsolānt sulūd!

*Kūel kaj̄s allegrō, ho 'l melder sċūd
(mjōr skūd)*

*Tel salūd ah poċ pū ūfītō
da nos rets il kordjēl ajs slō.*

« Ste kon Djeū! »

*O ke dulċ e konfortūs kumjō:
(dolc komeāt)*

Traspuàrt dal fen t-e Engadine di Sot.

Met nun po ün s'gür ñir licencjò
(sikür)

Hoz in di lüot ajs komplimentòs
Senca simplicitèd, tuorna tar nus!
(sante.... fra di no) ⁽¹⁾

Finalmentri, l'aùtor al azòne un kanpjón di proje (kè no lasin fùr,) còlt da un rakónt storik su *Las Güerras milanajfäs*.

Unì la traducjón di keste, l'azónz l'aùtör, fajind krodi ke sej necesarje, e sarès sküajfì une ofefe p-al letör taljàn.

(al sarà continuât)

(1) Par altris sajos de moderne poesie ladine vjodi: P. Lausel. *La mufa ladina*. Antotogia da la poesia engadinajfa moderna. Samaden 1910; E. Lechner. *Das Oberengadin in der Vergangenheit und Gegenwart* 3 edicjón Lipsje 1900) pag 96-117 Per vè notiejis pluj vastis konsultà: *Geschichte der Literatur des Rätö-Romanischen Volkes di Rausch*

Čafe de Kröf. Polanča a Zuoraz (Engadine)
(Fot. Feuerstein di Scuol).

(Frankfurt 1870), la *Rätoromanische Chrestomathie di Decurtins*. (in 9 vol. Erlangen 1888-1911), lis monografis di Mohr e di altris int-aj *Annalas de la Sočjetad raeto-romanča* dal 1886 indevánt, ecèt.

GALARIE DAJ PERSONAÇOS DE LADINJE

opûr forêsc ke han ilustrât la nestre Patrje.

THEODORO GARTNER

(Kontinüaçjôn)

Di Kristján Schneller tal p. n. darin il ritrât, e kûalki êeno su lis ôparis e po a man a man di duĝ kej-altris ke han ilustrât la nestre Patrje sot kûalki aspjêt. O deplorîn nome ke par kumô, no kunôšind di persone il Nêstore dej lingûisc de Ladinje, né avind vûd okaĝjon di intratiîni-si kun personis ke lu tratarin, no podin presentâ, altri ke un êeno arid e afât skematik su di un šjencjât tant benemért ke al konzónz la modestje al savé. Azonzîn, tradôc in furlân i titui des sôs ôparis suj lengâc ladins ke son skritis dutis par todêsk, infûr ke i *Viâc ladins* ke son par taljân. No mančará l'okaĝjôn di fa fâ aj nestrîs asidûos letôrs une koñošince pluĝ profonde de persone egreĝe e des sôs ôparis.

Il favelâ de Gardene. Linz 1879, XI 168 p. in 4.

Il favelâ des Judikarjîs (Sitzungsberichte der Wiener Akademie des Wissenschaften), Wien 1882, 84 p. in 8.

Viâc ladins kun-d-un saĝo statistik e une êarte ĝeogrâfike. Linz 1882, 45 p. in 8 e une êarte.

Peraûlis di Val Soreli (Programm der St. - U. Realschule im 5 Bezirk Wiens) Leipzig 1883, 30 p. 8.

Gramâtike retoromançe. Heilbronn 1883 XLVIII e 208 p. in 8.

Lis dis elâc, un rifacimênt retoromanço dal 16 in sekul (Romanische Studien) Bonn 1885, 30 p. 8.

W. von Humboldt sore il Retoromanço, tornât a stanpâ da M. Conradi (Rom Studien). Bonn 1885, 30 p. 8.

I dialêc Retoromanços (Grundriss der romanischen Philologie von Gröber) Strassburg 1886 e 1904. 27 p. 8.

Il favelâ di Ert (Zeitschrift für romanische Philologie) 1892, 69 p. 8.

Sul pluĝ antik monument lingûistik retoromanço. (Zeitschrift für romanische Philologie) 1907, 5 pag. 8.

Manuâl de lenge e leterature retoromançe, Halle 1910, LXVIII. 391 p. 8.

Il Nûv Testamênt, prime traducjôn di Jakob Bifrun, 1560. Ristanpe kund- une prefacjôn, morfologîe e glosari. Dresde 1913, XII-684 p. 8.

Anuncjos e rečensjôns t-es rivistis. Romanische Studien di Böhmer, 1880 (Alton), 1885 (Ulrich).

Literaturblatt für germanische und romanische Philologie, 1880 (Alton, Declara, Schneller), 1882 (Alton), 1888 (Morf, Decurtins), 1890 (Štrekelj) 1894 (Pallioppi), 1900 (Ive), 1905 (Brandstetter) 1906 (Jud) 1912 (Battisti) 1917 (Bertoni).

Zeitschrift für romanische Philologie, 1885 (Buch), 1888 (Ulrich) 1901 (Genelin, Huonder, Candrian), 1902 (Vidossich); 1903 (Ettmayer); 1908 (Walberg; Ulrich, Battisti), 1913 (Walberg); 1918 (libris gardenêj saltâc für di pök in ka).

Deutsche Literaturzeitung: 1887 (Hartmann).

Kritischer Jahresbericht ü. die Fortschs. rom. Philol. 1895, - 96.

Anzeiger für indogermanische Sprach und Altertumskunde, 1897 (Marchot). Deutsche Erde 1907 (Brandstetter) 1908 (Alton).

Zeitschrift des Ferdinandeums, Innsbruck, 1909 (Battisti).

* *

GRACJÀN VALÒN.

Našud za setante ajns a Slano (Raguse di Dalmacie) e licencjât t-al istitût teknik di Triést, invece di dedika-si aj studis universitarjîs in šjencis naturâls pes kuâls al veve grande inklinacjôn, par cirkonstancis di famee l'ha skuñud a 19 ajns inpjega-si t-es feradis. Però dut il timp libar da l'inpiego al dediká sinpri a la storje naturâl e pluj specialmentri aj inséc a aj ucei, skomencând da kej efotiks ke kapitavin in gran kuantitât e varietât in kel pûart di mar, pluj tard limitand-si a kej eüropeos o mjôr de faüne paleártike, e finalmentri, dopo il 1883, dedikand-si esklusivamentri a la rakolte e al studi di kej dal Friül, ke al konsidare so Patrje, parcé ke al hábite kulí da l'etât daj sedis ajns e la ha çaminade par lung e par travjárâs in dut kest lung período di timp.

La note des publikacjóns, ke e sumin a 52, e dan une idee de ativitât dal nestri ornitólogo t-al çanp de šjence. Il numar des specjîs di ucei elenkâc t-e sô *Avifaüne furlane*, finide di stanpá t-al 1907, al è di 298. Lis indáginis suçesivis e han fat razonzi il numar di 319 ucei. L'infatikabil lavoratôr al prepare une konplete *Avifaüne dal Friül* ke no sará pluj un senplic katálogo des specjîs ma un'ópare, ke deskriverá kest notevul numar di ucei in duç i habic (livréjs, mudis) e t-es diferentis stağóns, e al dirá de lor vite e kustúms, zaké il Valón al ha studiât kun grande minuceje e skrupul i ucei t-al lor mûd di vivi, taj lôr nîc, taj ūs e t-al habit daj zovins par duç kej ke fan il nîd ka di no.

No si po' tafé de skuvjarte ke l'ha fate t-es nestris montańis di tre esenplârs de famoje *ciûite daj vôi neris*

(*Athene Chiaradiae*) vër avenimén strajordenari t-al çanp ornitológik sul kûal e han interlokûit taljâns e stranîrs kun memorjîs e opúskui, kun dijéns a kolôrs (Giglioli, Kleinschmidt). Ma la karjere no jé finide. Sence abadá aj siej setante ajns, dominând il skonfûart ke al varés abatût l'hom puj provât, al savé ke l'invaşjón e veve distrût dutis lis sôs rakoltis, i manuskric, i dijéns, e ju aküerei (ké il Valón al sa piturá da vër e perfét artiste), kest rôl de šjence al kontinüe šktafîn kun l'ardôr ke al veve di zovin a rakolzi, a fa eskursjóns, a studjá e notá, a piturá, e a skrivi.

Finin kest çeno mase sut par rejón dispaci, esprimind l'auguri kel'ópare monumentâl, ke konpendjará dutis lis oservacjóns fatis in une lunge vite estremamenti laborjoze (ke dovarés sej çolte a modél) da un spirt akût e paciént di šjencjât, di artiste, e di inamorât de nature, e sej detade t-e lenge dal paîf e ke formi in kest mûd un dopli monumént, val-a-di un di šjence e un pe afermacjón daj diric ke ha la nestre favele in face dal mond.

I mjec par podé publiká keste ópare kun luso tipografik e artistik e dovarésin sej furnic da une vere sotoskricjón plebišitarje dal popul furlán e keste sotoskricjón e sarés la mertade honorificence ke la picule Patrje e sa konferi a kej ke la han deñamentri honorade kul lavôr dijinterasât in face al mond intîr. No stajt a spjetá ke un al mûeri par aktiarzi-ŝi ke us ha benefikâc!

E voaltris Siôrs ku l'inkorağá óparis di kest ġenar, faŝej-si perdoná i bēc ke vĕŝ ingrumât, ke no podarés pûartá kun voaltris al mond di lá e ke i űestris herēc e konsumarân malamentri.

(al kontinüará)

LUVIGI GORTAN

LUVIGI GORTAN.

O din anĉe il riträt da l'inzeñir Luvig Gortan (Ĉedarĉis 1850 - Tulmjec 1908) ke l' ha publikät une vore di liendis tradicjóns, poeziis popolärs rakoljudis, in un volüm; studis suj kustüms e suj dialèc de Ĉarñe, inseric t-e prime edicjón de Güide de Ĉarñe de Socjetät Alpine e la Flore de Ĉarñe. Darin in un daj prosims fašikui la vite detaŭjade e l'elenko di dut ĉe ke al lašä di inedit.

*Il soreli la matina
al si jera klar e net;
ma vjodind la int ke inbroja
ros di rabja 'l va t-al jet.*

Andrĵan

EN FRIULLANDO KUN LA AŬSTRIA ARMEŬ.

(Daŭrigo kaj fino).

Se mi pripensas la friulan lingvan problemon, mi trovas esencan analogion inter ĝi kaj la problemo slovaka en nia respubliko.

Oni permesu al mi, ke mi koncize priskribu la situacion de la Slovakoj.

La lingvo de tiu ĉi nacio estas tre parenca kun la ĉeĥa, kaj la plimulto de la slavaj filologoj konsente opinias ke ĝi estas nur ĉeĥa dialekto, almenaŭ laŭ sia deveno. Ankoraŭ en la unua duono de la XIX^a jarcento vivis la slovaka lingvo sole en la buŝo de l' popolo; nur tiam naskiĝis ĉe la Slovakoj aparta literaturo, post kiam Prof. Hattala verkis la unuan sciencan gramatikon slovakon. Sub la severa magiara reĝimo la slovaka lingvo estis perseku-

tata kaj forigata el la lernejoj. La jaro 1918^a alportis fine al la nacio slovaka liberecon, kaj nun ĝi formas gravan faktoron en nia juna ŝtato. Inter la ĝisnunaj ministroj de nia lando estis jam ok Slovakoj: D^{ro} Šrobär, Generalo D^{ro} Štefänik, D^{ro} Hodža, D^{ro} Dérer, Houdek, D^{ro} Mičura, D^{ro} Markovič kaj D^{ro} Fajnor (la lastaj tri estas ministroj nuntempe). Nia prezidanto (Prof. D^{ro} Masaryk) men estas moravia Slovakoj.

Politika separatismo estas laŭ mia opinio ĉiam danĝera. Se la Slovakoj tute sin apartigus de ni Ĉeĥoj, ilia memstareco ne daŭros longe, ĉar ili mem estas tro malfortaj, por povi rezisti militan atakon de la rase neniel

parencaj Magiaroj, kiuj ja ne povas facile forgesi sian longjaran superregadon kaj ripete akcentas siajn pretendojn je la fruktoriĉa Slovakujo. Tion bone konscias la slovakaj inteligentularo kaj tial ankaŭ ĉiuj prudentaj politikistoj klopodas ĉiarimede firmigi la ĉeĥo-slovakon solidaceron.

Malgraŭ diversaj malhelpoj, kiuj hodiaŭ ankoraŭ ekzistas (ekz. la kontraŭĉeĥaj intrigoj, direktataj el Magiarujo), oni povas esperi, ke baldaŭ la slovakaj nacio ekvivis kontente kaj feliĉe en unu ŝtato kun la frata nacio ĉeĥa: la infanoj estas edukataj en la gepatra lingvo, oni fondas novajn slovakajn mezajn lernejojn, kiuj antaŭ la jaro 1918^a tute mankis, la slovakaj lingvo estas oficiale enkondukita en ĉiujn ŝtatajn oficejojn.

Ĉu la nacio friula ne povus per paca intertraktado kun la itala registaro atingi iom post iom similajn rezultojn?

Elkore mi salutas Friulandon kaj deziras al ĝi, ke ĉiuj ĝiaj justaj postuloj kaj aspiroj baldaŭ plenumiĝu. ⁽¹⁾

MILOŠ LUKÁŠ

⁽¹⁾ Ringraciĝi al valent kolaboratoro dal bjel artikulo.

Si permesu al mi proponi de ŝtato part, di notu ke ne l' ĉi trop ke si ĉi let suĝ gornai kusu di pasac, ke ju Slovaks e vevin fat un propri guviar indipendent. Si vjod ke l' akordo des dōs naciōns no l' ĉi propri perfet. Anĉe Svedes e Norveges e son lae d' akordo par un pjece di ajns, ma dopo si son dividue.

*Ves viodut ke la polenta
nus sostēn no 'l karantān;
si pol v' bec a calderis
e muri l' istes di fan.*

Andrĵan

I DOJ CIMITERIS.

*'Tal prin: spacjōf, in ordin,
su fūesis nastro, flōrs
girlandis, bjelis tonbis,
profins di mīl odōrs.*

*Di int' na fola a zira,
si ferma, ĉala a tōr,
o kritika na fūesa
ke sa, o trop di pūor!*

*La mūsika intona
'na marĉa funeral,
si ten diskōrs, si ĉanta;
ma pensa kuj al māl?*

*T-al altri unā kūijeta
ke ra in fond dal kūr,
si vjod murājs rotis,
e un kaj ke al spunta fūr.*

*Lis tonbis son spakadis,
no krōf, e nanĉa un flōr,
atōr atōr se ĉalis
no vjodis ke dolōr.*

*In fond 'na puara fēmīna,
'na fruta e un frut a stan,
un flōr, una rosuta
a teŭin bjel in man.*

*La mari i ĝi ferela,
e lōr in zenoglōn
deponin la rosuta
ĉi 'l flōr kun devociōn.*

*Ki, no girlandis, ponpis,
no mūsika, diskōrs,
ma 'l ver amōr ki reŭa,
dut nūd senca splendōrs!*

*Kuli 'o bramaresi
ke i puars mej picui ŭeš
'na di ripofaresin,
'ta pās senca babēs!*

Gurica, 2 novenbar 1919.

MARMUL

Presejo de "L'Esperanto", - S. Vito al Tagliamento
A. Paolot, resp.

*Ju artikui promitac t-al prin numar o skuŝin rimanda-ju aj numars
ke veŝarân fur prest. Domandin skuŝe aj kolaboratōrs e aj abonac pa-l ritard.*

Prime liste dej Abonac sostenitōrs de Riviste
ke han mandāt almanko dīs (10) franks.

Prof. Giovanni Lorenzoni

Prof. Co. Pietro Tullio

Prof. Dolfo Zorzut

Dot. Antenore Barnaba (20 fr.)

Dot. Edoardo Sturnig

Dot. Enrico Zuzzi

Jus aperis:

D.ro CESARE BATTISTI

Gvidlibro tra Trentino

esperanta traduko de Dr. A. MONDINI Delegito de U. E. A.

Riĉe ilustrita verko, proksim. 256 paĝa, eldonita okaze de la VI nacia Kongreso de Italaj Esperantistoj. Trento, Aŭgusto 1921.

Prezo afr. 5 it. Liroi — 3 svis. Frankoj.

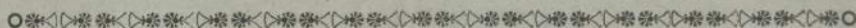
Oni mendu tuj ĉe S-ro GIOVANNI MARCHETTI., Via S. Maria Madd. Nr. 19 II. p., TRENTO (Italio). — Skribu vian adreson tre legeble.

Trentino, la lando de la Dolomitoj, kiun ni povas prave difini la Svisujo de Italio, estas facile alirebla el preskaŭ ĉiuj eŭropaj ĉefurboj. Ĝi estas fame konata ne sole pro siaj artaj monumentoj, kiuj memorigas la civilizacion de « Venezia » kaj « Roma », sed ankaŭ pro la beleco de la pejzaĝoj kaj la diverseco de la klimato kaj naturo, donante la eblon transiri dum malmulte da horoj de la regiono de la olivarboj kaj de la acidetaj fruktoj al tiu de la glaciejoj. Pli ol 300 ĉarmaj lagoj kaj lagetoj, multnombraj akvofaloj, granda nombro da altegaj montoj kaj trajtoj (kelkaj pintoj atingas 3000 kaj pli da metroj!), klimat-, kurac- kaj alp-restadejoj, efikeco de la diversaj mineralaj fontoj, por ĉiu socia rango tatigaj hoteloj, gastemeco de la loĝantoj igas Trenlandon unu ol la plej interesaj regionoj de la Alpoj. Ĉion ĉi tion priskribas la dirita gvidlibro per vortoj kaj bildoj.

IL TESAUR DE LENGE FURLANE

Tre fašikui in aŭtografie, 500 páginis, kun mŭjike

22 FRANKS

Mŭsike furlane

Doj fašikui kun kuviartine,

16 páginis di mŭjike in 4° par ĉant e pjanforte 10 FRANKS

Il Strolig Furlán

Pronostik par l'an 1821 di Pieri Zorút

adatāt par l'an 1921

2 FRANKS

Fa l'ordinacjón a La Patrje Ladine, Gombruti 5, Bologna.